

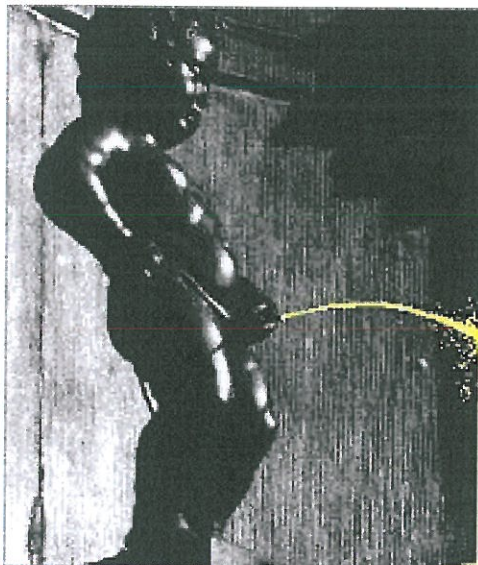
Noorderpoort

SCHOOL VOOR GEZONDHEIDSZORG EN WELZIJN
GRONINGEN

VERZORGENDE-IG

READER AFP

UROLOGISCHE AANDOENINGEN

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Ziekteverschijnselen van de urine	3
Hoofdstuk 2	Ziekteverschijnselen van de urinelozing	4
Hoofdstuk 3	Ziekten van het urinewegstelsel	5

GEZONDHEIDSPROBLEMEN VAN DE URINELOZING

Gezondheidsproblemen van de urinelozing komen veel voor. Denk maar eens aan blaasontsteking, incontinentie of prostaatproblemen. Veel zorgvragers praten niet zo gemakkelijk over problemen bij de urinelozing. Het is belangrijk dat je de verschijnselen van gezondheidsproblemen bij de urinelozing kunt herkennen en weet wat je moet doen.

Opdracht 1

(Oriëntatie)

Lees onderstaande situatieschets. Maak daarna de vragen.

Anne: "Sinds kort zit ik met mijn vriendin Annemiek op korfbal. We wilden eens kijken of het wat voor ons was, gewoon voor ons plezier. Nou, het is echt lachen hoor, want we zitten in een heel leuk team. Van de week gebeurde er zoiets gek. Een van de mannen haalde een rare toer uit met de bal. Hij stond daar zelf heel beteuterd bij te kijken. Iedereen begon te lachen. Je kent dat wel, je steekt elkaar aan. Toen gebeurde er wat je altijd in boekjes leest: ik deed het echt in mijn broek van het lachen. Geen grote plas, maar toch...! Toen kregen we helemaal de slappe lach. Toen ik thuiskwam, ging ik er over nadenken. Zoiets was mij nog nooit overkomen."

(Bron: Janna Ming en Becky Bolhuis (1996). *Lichamelijk verzorgende werkzaamheden*. Houten/Diegem: Bohn Staf-leu Van Loghum)

- Heb jij het weleens in je broek gedaan van het lachen? Of heb je in een andere situatie in je broek geplast?
- Hoe voelde jij je toen?
- Kun jij je voorstellen wat het betekent om een gezondheidsprobleem van de urinelozing te hebben?
- Kun je voorbeelden noemen van zulke gezondheidsproblemen (ziekteverschijnselen en ziekten)?

1 Ziekteverschijnselen van de urine

Normale urine is helder en heeft een lichtgele kleur. Verschijnselen van de urine die op een ziekte wijzen, zijn de volgende.

Lichte urine

Heel lichte urine gaat samen met veel plassen. De urine is sterk verdund.

Donkergele urine

Donkergele urine gaat samen met weinig plassen. De urine is sterk geconcentreerd.

Donkerbruine urine

Als er galkleurstoffen in de urine zitten, is de urine donkerbruin en *schuimend*. Deze urine is te vergelijken met bruin bier. Dit verschijnsel gaat samen met grijswitte ontlasting en geelzucht. Deze verschijnselen wijzen op leverontsteking of galstenen.

Troebele urine

Urine die troebel is en sterk ruikt, wijst op een urineweg-infectie.

Bloed in de urine

Door bloed in de urine wordt de kleur van urine rozerood. Je spreekt van *bloedplassen*. Meestal is de oorzaak een urineweginfectie.

Suiker of eiwit in de urine

Normaal zit er nooit suiker of eiwit in de urine. Urineonderzoek kan uitwijzen, dat dit soms wel het geval is.

Suiker in de urine duidt meestal op suikerziekte.

Eiwit in de urine duidt op beschadiging van de nieren.

2 Ziekteverschijnselen van de urinelozing

Het lozen van urine gebeurt in de regel vier- tot vijfmaal per dag. De meeste mensen hoeven 's nachts niet te plassen. Er bestaan enkele afwijkingen van dit patroon.

Vaak plassen

Iemand die vaker plast dan normaal, plast meestal kleine beetjes. Dit komt voor als je zenuwachtig bent of bij blaasontsteking.

Soms voelt iemand wel aandrang om te plassen, maar komt er helemaal niets. Dit noem je *loze aandrang*.

Veel plassen

Als iemand een grote hoeveelheid urine per keer uitplast, is de urine heel licht van kleur. Dit komt voor bij veel drinken, onbehandelde suikerziekte, gebruik van plastabletten of nachtelijk plassen.

Weinig plassen

Als iemand weinig plast, heeft de urine een donkergele

kleur. Dit kan verscheidene oorzaken hebben, zoals weinig drinken, veel zweten, braken of diarree.

Nachtelijk plassen

Dit komt voor bij:

- zorgvragers die een slechte hartwerking hebben
- mensen die 's avonds veel gedronken hebben
- hoogzwangere vrouwen
- mensen die last hebben van bedplassen of incontinentie.

Pijn bij plassen

Dit komt voor bij ontsteking of verwonding van de blaas of de urinebuis. Ook een geïrriteerde huid rond de urine-uitgang kan pijn veroorzaken. De pijn is vaak branderig of bijtend.

Moeilijk plassen

Sommige zorgvragers kunnen moeilijk plassen: de plas komt traag op gang, het plassen duurt lang, er blijft urine nadruppelen of men houdt aandrang na het plassen. Deze n komen vaak voor bij prostaatziekten.

3 Ziekten van het urinewegstelsel

De meest voorkomende ziekten waarmee je als helpende te maken kunt krijgen, zijn de volgende.

Incontinentie van urine

Bij *incontinentie* is iemand niet in staat zijn plas op te houden. Je verliest, zowel overdag als 's nachts, urine buiten je wil om. Er bestaan verschillende vormen van incontinentie.

Stressincontinentie of *inspanningsincontinentie* komt voor bij verslapping van de blaassluitspieren, die onderdeel zijn van de bekkenbodempieren. Is er maar even sprake van drukverhoging in de buik, bijvoorbeeld door hoesten, niezen, lachen of tillen, dan verliest de zorgvrager een klein beetje urine.

Stressincontinentie komt nogal eens voor bij vrouwen die kinderen hebben gebaard en/of na de overgang, door zwaar staand werk of na operaties in de onderbuik.

Bij *aandrangincontinentie* voelt iemand wel aandrang, maar

kan zijn plas niet ophouden. Op het moment van aandrang moet hij eigenlijk al op de wc zitten. Zo'n incontinentie komt voor bij verzwakking van de spieren in de blaaswand. Een *overloopblaas* ontstaat als de urine niet kan afvloeien, bijvoorbeeld door een vergrote prostaat. Op een gegeven moment wordt de blaas zo vol, dat steeds kleine beetjes 'overlopen'. De zorgvrager is dan doorlopend iets nat.

Zorgvragers die dement zijn, zijn vaak ook incontinent. Zij voelen wel dat ze aandrang hebben, maar weten niet meer dat dit komt omdat ze moeten plassen. Ze gaan dus ook niet naar de wc, waardoor ze op een gegeven moment spontaan gaan plassen.

Ongewild urineverlies wordt op verschillende manieren behandeld:

- regelmatig plassen, bijvoorbeeld door op vaste tijden toiletronde te houden in zorginstellingen
- blaastraining, waarbij de zorgvrager door middel van oefeningen een betere beheersing krijgt over de bekkenbodempieren
- medicijnen en operaties
- gebruikmaken van incontinentiemateriaal dat de urine opvangt, zoals matjes, luiers of een condoomkatheter
- gebruikmaken van een verblijfskatheter.

Nierstenen

In het nierbekken kunnen *stenen* ontstaan (Afb. 1) Deze stenen behoeven op zichzelf geen verschijnselen te geven. Ze kunnen echter een *niersteenkoliëk* veroorzaken. Hierbij probeert het lichaam zo'n steentje via de urinewegen naar buiten te werken. De verschijnselen van een niersteenkoliëk zijn:

- krampende pijngolven (koliëkpijn) vanuit de zij,
- bloedplassen.

Door de koliëk kan de steen in de blaas terecht komen en worden uitgeplast. Een steen kan echter ook vast blijven zitten. De zorgvrager krijgt dan pijnstillende en spierverslappende medicijnen toegediend, moet veel drinken en proberen te bewegen. Als het steentje hierdoor niet afzakt naar de blaas, kan een behandeling met een *niersteenvergruizer* volgen.

Afbeelding 1
Nierstenen

Urineweginfecties

Urineweginfecties komen veel voor, met name bij vrouwen. Dit heeft te maken met de korte plasbuis van vrouwen, waarin bijvoorbeeld darmbacteriën gemakkelijk kunnen binnendringen. Zo'n infectie kan vervolgens opstijgen: urinebuisontsteking, blaasontsteking en uiteindelijk nierbekkenontsteking.

Urinebuisontsteking en *blaasontsteking* worden meestal veroorzaakt door darmbacteriën. De verschijnselen zijn:

- brandende pijn bij het plassen
- steeds kleine beetjes plassen
- troebele urine die sterk ruikt
- vaak loze aandrang.

Deze ontstekingen worden meestal behandeld met antibiotica. Tijdens de behandeling moet de zorgvrager voldoende drinken.

Vanuit de urinebuis kan bij mannen ook de *prostaat* ontstoken raken. Hierbij bestaat een kans dat de infectie zich uitbreidt naar de zaadleiters en zaadballen, waardoor onvruchtbaarheid kan ontstaan.

Als blaasontsteking verder opstijgt, kan *nierbekkenontsteking* ontstaan. De verschijnselen van nierbekkenontsteking zijn veel heftiger dan van blaasontsteking:

- ononderbroken pijn in de zij aan de aangedane kant
- troebele en bloederige urine
- hoge koorts
- algeheel gevoel van ziek zijn.

Nierbekkenontsteking moet snel en grondig behandeld worden met antibiotica en bedrust. Mogelijke complicaties zijn bloedvergiftiging en blijvende beschadiging van de nieren. Wanneer dit het geval is, is de zorgvrager aangewezen op nierdialyse of een niertransplantatie.

Opdracht 2

(Opnemen, integreren en toepassen)

Lees onderstaande situatieschets. Beantwoord de vragen.

"(...) En dan is mevrouw nog incontinent. Zesmaal per dag wordt zij meegenomen in de toiletronde, waarbij de luijer bij toeval soms nog droog blijkt. Op een dag staat in de rapportage dat mevrouw groen slijm uit de vagina (schede) zou hebben afgescheiden. Als dit enkele dagen aanhoudt, geeft de arts na onderzoek een kuurtje, zonder succes. Een week later is mevrouw behoorlijk ziek. Na een gedegen onderzoek blijkt dat zij een volle blaas heeft; ze lost via de katheter 700 ml urine met drab. De geconstateerde afscheiding was niet afkomstig uit de vagina, maar uit de blaas. Door-

dat mevrouw een luier draagt, lopen alle afscheidingen door elkaar en is de afkomst niet te zien.”

(Bron: Aad Berkhout en Gab Lansbergen (1994). *Zuster ik hoef niet, Schetsen over de toiletgang*. Nijkerk: Intro)

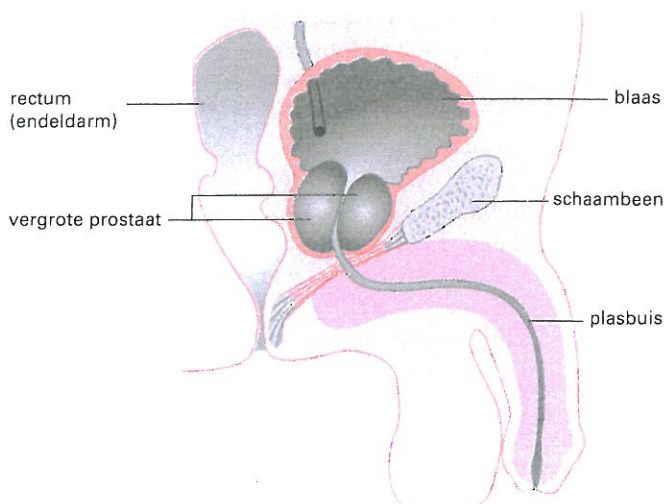
- a Welke ziekteverschijnselen van de urinelozing worden in de situatieschets genoemd?
- b Om welke ziekte gaat het bij deze vrouw? Ken je nog andere ziekten van de urinelozing?
- c Op welke manieren worden de gezondheidsproblemen van de urinelozing van deze vrouw behandeld?

Prostaatvergroting

Prostaatvergroting is een goedaardige vergroting van de prostaat (Afb. 2). Dit komt vaak voor bij oudere mannen. Zij krijgen last van de kenmerkende prostaatklachten:

- het plassen komt moeilijk op gang
- de urinestraal is slap
- de urine druppelt na
- zij kunnen niet meer uitplassen.

Uiteindelijk kan een overloopblaas ontstaan. Ook kunnen de nieren blijvend beschadigd raken.

Afbeelding 2

Een prostaatvergroting bemoeilijkt het plassen

Prostaatanker

Bij kwaadaardige vergroting van de prostaat spreek je van *prostaatanker*. De eerste verschijnselen lijken veel op goedaardige prostaatvergroting. Daarnaast kan ook sprake zijn van pijn bij het plassen en bloedplassen. Vaak is het eerste teken van prostaatanker echter pijn in het onderlichaam door uitzaaiingen.

Opdracht 3

(Opnemen, integreren en toepassen)

Lees onderstaand gedeelte uit een artikel. Beantwoord daarna de vragen.

“Alweer vijf jaar geleden kreeg de heer J.W. Hollander uit Groningen voor het eerst problemen met plassen. ‘Ik moest op een gegeven moment steeds vaker naar de wc, omdat ik telkens maar een klein beetje urine kwijt kon. Dus bij elk toiletbezoek had ik het gevoel dat ik nog meer moest plassen, maar dat ging gewoon niet. Toen dat zo een tijdje voortduurde en mijn plasklachten steeds verder toenamen, besloot ik ermee naar mijn huisarts te stappen. Die vond het echter niet verontrustend. Zodat ik zonder enig middel of advies weer met mijn plasklachten naar huis kon.”

Ruim drie jaar liep de heer Hollander daarna nog met zijn klachten door. Klachten die op het laatst dermate ernstige vormen aannamen, dat ze ook zijn nachtrust danig verstoorden. (...) Na enig aandringen besloot de huisarts hem toch voor nader onderzoek door te verwijzen naar een uroloog. “Eenmaal in het ziekenhuis bleek al gauw dat er wel degelijk sprake was van een duidelijke vergroting van de prostaat. In zijn ogen zelfs zo ernstig, dat hij een prostaatoperatie eigenlijk meteen gewenst achtte.” (...) “Nadat mijn prostaat operatief was verwijderd, ging het eigenlijk meteen een stuk beter met me. Mijn jarenlange plasklachten behoorden in ieder geval tot het verleden. Al had ik in het begin nog wel vrij veel last van urine-incontinentie, waardoor ik ongeveer een half jaar lang dagelijks met van die grote luiers moest rondlopen. Maar op den duur ging dat steeds beter en hoefde ik die luiers gelukkig helemaal niet meer te gebruiken. Wel adviseerde de uroloog mij om voortaan goed uit te plassen. Ook drink ik nu bewust veel meer.” Ondanks het feit dat hij dankzij die prostaatoperatie defini-

tief verlost is van zijn jarenlange plasklachten, zegt de heer Hollander nu echter te stuiten op enkele andere, kleine bezwaren. “Zo heb ik sindsdien bijvoorbeeld duidelijk wat meer moeite met mijn potentie. Nadat mijn prostaat is verwijderd, wordt mijn penis bijvoorbeeld niet meer zo stijf als vroeger. Voor die prostaatoperatie had mijn uroloog daar overigens niets van gezegd.” Daarnaast maakt de heer Hollander eveneens melding van ongewenst urineverlies. “Daar heb ik vooral last van bij extra lichamelijke inspanning. (...).”

(Bron: *Gezondheidsnieuws*, december 1997)

- Welke klachten van de heer Hollander wijzen op vergroting van de prostaat?
- Waarom blijven mannen vaak lang wachten voordat ze met deze klachten naar de dokter gaan?
- Wat doet een uroloog? Wat vind je van de behandeling van de huisarts en uroloog?
- Waarom moet de heer Hollander goed uitplassen en veel drinken?
- Wat zijn bij de heer Hollander de restverschijnselen van de prostaatoperatie?

Opdracht 4

(Toepassen)

Hieronder staan enkele uitspraken van leerlingen. Lees ze goed door en beantwoord daarna de vragen.

Carla: “Als ik had geweten dat dit ook bij mijn werk hoorde, was ik er nooit aan begonnen. Ik ben toch geen verpleegster? Ik word beroerd als ik er aan denk dat ik anderen viezigheid moet opruimen.”

Jan: “Ik heb zelf wel eens in het ziekenhuis gelegen voor een operatie en dan kijk je er toch anders tegenaan. Je bent maar wat blij als iemand het heel gewoon vindt om je te wassen en je te helpen bij het plassen en poepen. In zo’n situatie kun je gewoon jezelf niet helpen.”

Freek: “Ach, geen probleem, hoor. Het hoort toch bij mensen? Ga jezelf dan nooit naar de wc? Mijn grootvader zei altijd: ‘Zelfs de koningin moet haar behoefte doen.’”

- In wie van deze drie personen herken jij jezelf het meest? Licht je antwoord toe.

- Wat kun je doen als je het eens bent met Carla en je wilt toch graag helpende worden?

Opdracht 5

(Terugkijken)

Zijn de volgende uitspraken juist of onjuist?

- De urinebuis bevindt zich tussen de nieren en de blaas.
- De afvalstoffen in de urine zijn afkomstig uit het bloed.
- In normale urine bevinden zich onder andere zouten, suiker en eiwitten.
- Als je vanwege warm weer weinig plast, is de urine meestal donkerder van kleur.
- Bij het plassen vloeit de urine af via de urineleider.
- Iemand is incontinent als hij regelmatig ’s nachts in bed plast.
- Stressincontinentie wordt veroorzaakt door stress.
- Blaasontsteking is een veel voorkomende urineweginfectie.
- Vrouwen moeten zich van voor naar achter afvegen om urineweginfecties te voorkomen.
- Kenmerkende prostaatklachten zijn: moeilijk plassen en niet kunnen uitplassen.